

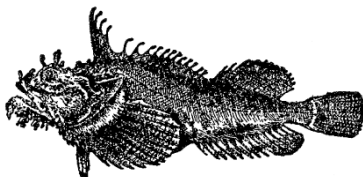
során az immunrendszer elpusztítja az inzulintermelő béta sejteket, míg a hasnyálmirigy más sejtjeit, így az alfa sejteket sem „bántja”. Elvileg tehát elképzelhető, hogy ez a fajta regeneráció emberben is létezik, de az immunrendszer az új sejteket is megtámadja, tehát azok azonnal elpusztulnak.

Herrerákék szerint a folyamatot érdemes tanulmányozni, szabályozását felderíteni, hiszen ha a jelenség emberben is létezik, akkor esély van arra, hogy az immunrendszer meg-

felelő gátlásával sikerül az új béta sejteket megmenteni. „Ha a cukorbetegnek inzulinigényének csak egy-két százalékát saját hasnyálmirigyük biztosítaná, már az megváltoztatná életüket” – mondja Herrera.

Thorel, Fabrizio – Népote Virginie et al. Conversion of Adult Pancreatic α -cells to β -cells after Extreme β -cell Loss. *Nature*. 2010; DOI: 10.1038/nature08894

Gimes Júlia

Könyvszemle

Nemes Nagy József: Terek, helyek, régiók. A regionális tudomány alapjai

Nemes Nagy József legújabb könyvét az Akadémiai Kiadó adta ki új sorozatában, a *Modern regionális tudomány szakkönyvtárban*. A társadalomtudományi elméleti művek kínálatát öröndetes módon bővítő kötet a szerző 1998-ban megjelent, a hazai regionális tudomány alapművének számító *A tér a társadalomkutatásban* című munkájára épül, és ahhoz hasonlóan tizenkét fejezetben tárgyalja a regionális tudomány fogalmait, módszereit és elméleteit. Az új könyv az eltelt időszak kutatási eredményeinek köszönhetően a korábbihoz képest tartalmában jelentősen kibővült és átalakult, így az nem csak a Nemes Nagy József korábbi munkáit kevésbé ismerők számára érdekes.

A kötet tematikailag négy nagyobb egységre osztható: az első egység három fejezete általános megalapozást ad, tudománytörténeti áttekintéssel, a térfogalom sokoldalú elemzésével, a különféle terek bemutatásával. A második egység négy fejezete a térfelosztás témakörét tárgyalja, a harmadik nagyobb rész a különféle tércategóriák tartalmával és elemzési módszereivel foglalkozik, végül az utolsó fejezet tárgya a területi fejlettség és fejlődés.

A regionális tudomány olyan alapfogalmait, mint például a tér, hely, régió, távolság, szomszédság, a hétköznapi életben is használt,

sokjelentésű szavak, amelyeknek pontosabb jelentése a szöveggörnyezetből derül ki. A szerző ezen fogalmakra általános regionális tudományos definíciókat ad meg, de ennél fontosabb, hogy ezeknek az összetett fogalmaknak a tartalmát sokoldalúan elemzi, ütközteti a különböző értelmezéseket, példák-
kal illusztrálja a regionális tudományi, egyéb tudományos és hétköznapi jelentéstartalmakat is. Ezen értelmezések és a mögöttük meghúzódó elméletek ismerete fontos valamilyen regionális tudományi elméleti és alkalmazott kutatás során. A tárgyalt elemzési módszereknél a szerzőnek nem a részletekbe menő technikai leírás a célja, hanem az elvi alapok, legfontosabb elemek ismertetése és alkalmazásuk illusztrálása. A szöveget nemcsak kiegészítik, hanem érdemi új információkat is hordoznak a jól sikerült ábrák, tematikus térképek és táblázatok.

A regionális tudomány elmélettörténetét és különböző meghatározásait bemutatva, a szerző meghatározása szerint, a regionális tudomány a társadalmi tértudományok legalapvetőbb közös fogalmait, elméleteit, módszereit egységes rendszerbe foglaló és a társadalmi jelenségeket és folyamatokat ezek felhasználásával vizsgáló társadalomtudomány. A regionális tudománnyal érdemben nem foglalkozó kutatók körében népszerű tévedés a regionális tudományt olyan területi kutatással azonosítani, ahol a kutatás térbeli kiterjedése országos szint alatti, például települési vagy megyei szintű. Regionális

tudományivá egy kutatás valójában csak akkor válik, ha a tér nem pusztán megfigyelési egységként jelenik meg, hanem különféle társadalmi térkategóriákat (szomszédság, távolság, áramlás stb.) is explicit módon vizsgálunk. A szerző a tudománytörténeti áttekintés során külön alfejezetet szentel a fogalmi innovációk kutatásszociológiailag jól magyarázható, az intellektuális hagyományok iránti érzéketlenségről árulkodó jelenségére: a tartalmi vizsgálat könnyen kimutathatja, hogy a fogalmak változása mögött gyakran a terminológiai újításból fakadó bonyodalmakon kívül új probléma nem oldódik meg, mivel valójában semmilyen tartalmi újítás nincs az újabb és újabb címkékkel ellátott elméletekben.

A harmadik fejezet tárgyalja a külső és belső tér megkülönböztetését. A külső tér lényegében a vizsgált társadalmi szféra lokalizálható földi, földrajzi tere. A belső teret a társadalmi szférán belüli különböző egyenlőtlenségek hozzák létre, amennyiben a nemazonosság mellé rendezettség (távolság- és irányrelációk) is társul. A külső térben a közelség fizikai, földrajzi közelséget jelent, a belső térbeli közelség pedig a különböző jellemzők szerinti hasonlóságot. Ugyanaz a két térelem lehet közeli a külső térben és a belső térben is, és előfordulhat az is, hogy az egyik térben közeli szomszédok a másik térben távol vannak egymástól. A társadalmi szférákon belüli egyenlőtlenségek „térnek” nevezését a szerző szerint az indokolja, hogy az egyenlőtlenség és rendezettség térjellemező. A külső és belső tér hasonló és eltérő jellemzőinek bemutatása több példán keresztül történik a könyv későbbi fejezeteiben is.

A negyedikről a hetedik fejezetig terjedő szakasz a térelemekkel, térfelosztással, határokkal, régiókkal foglalkozik. A területi kutatások egyik alapsajátosságaként maguk a

kutatási alapegységek (elemi téregységek) többnyire nem természetes módon adódnak, hanem elvileg legalábbis módosítható a határvonaluk, amely bármely elemzésre potenciális befolyást gyakorolhat. Több térségi szinten és többféle térfelosztással elvégzett vizsgálatok hasonló eredményei ugyanakkor lehetővé teszik általánosabb területi összefüggések feltárását.

A szerző meghatározása szerint a regionális tudományban a régió lehatárolt, a környezetétől elkülönülő területi egység a nemzeti és a települési szint között, amelyet a társadalmi folyamatok széles körét átfogó, soktényezős társadalmi-gazdasági összekapcsoltság (kohézió), lakosainak érzékelhető regionális összetartozása (identitástudata), valamint érdemi irányítási hatáskörű és önállóságú regionális intézmények rendszere fog tartós egységbe. A régiók létrejöttéhez három kiemelt elem együttesére van szükség: lehatárolásra, a térségi szerveződés reálfolyamatára és a regionális identitásra és irányítási rendszerre. Ezen kritériumoknak nem felelnek meg a magyarországi területfejlesztési régiók. Az így értelmezett régiók ugyanakkor nem tekinthetők méretükben hasonló nagyságrendűeknek, mivel a legnagyobb és legkisebb országok közötti nagyságrendbeli különbség (a terület nagysága és a lakosság száma alapján is) nagyjából hat-hétszeres.

A nyolcadiktól a tizenegyedik fejezetig a különböző térkategóriák tartalmát és elemzési módszereit tárgyalja a szerző: helyzet, fekvés, elérhetőség, távolság, irány, alak és alakzat, dimenzió, tércapcsolatok, hálózatok, szomszédság és áramlások. A tizenkettedik fejezet a területi fejlettséggel és fejlődéssel foglalkozik, elemezve a fogalom operacionálizálhatóságának problémáit és bemutatva a Williamson-hipotézist. Ez utóbbi szerint a

prekapitalista szakasztól a kapitalista nagyipari korszakon át a posztindusztriális társadalomig tartó fejlődési út első felében növekednek, második felében csökkennek a területi különbségek.

A kötet egyes fejezetei nemcsak sorrendben olvashatók, hanem önállóan is megállják a helyüket, az adott témakör iránt érdeklődők bárhol belekezdhetnek, a szűkebb szakterület kutatói számára pedig ajánlott a rendszeres újraolvasás. A könyv valamennyi társadalomtudományi ág művelője számára érdekes és hasznos olvasmány, mivel egyrészt megismereti a regionális tudomány kutatási területeit, másrészt segít annak tudatosításában, hogy a

területi szempontok figyelmen kívül hagyása sok elemzés érvényességét szűkítheti, mivel a térbeliséget számos kutatás esetében érdemi magyarázó erővel bíró dimenzióként kell bevonni az elméletek, modellek tényezői közé. Az olvasói tábor azonban nemcsak kutatók, doktoranduszok köréből kell, hogy kikerüljön, hanem a tér iránt érdeklődők is nagy haszonnal forgathatják a kötetet. (*Nemes Nagy József: Terek, helyek, régiók. A regionális tudomány alapjai. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2009, 350 p.*)

Dusek Tamás

egyetemi docens
Széchenyi István Egyetem, Győr

Markó Péter: *Modernizáció, racionalizálódás* (szociológiai elméleti előadások)

A szerző, mint elmondja könyve előszavában, a kilencvenes évek első felében kezdett óradóként tanítani a szombathelyi szociális munkás-képzésben, majd a főiskolán. Tanított szociológiatörténetet és társadalomtörténetet. A hallgatók részéről merült fel az igény, hogy jó lenne előadásait írásba foglalni. Így születtek a kötetbe foglalt írások jórészt a kilencvenes évek elején-közepén. Közben azonban politikai pályára lépett, de mindig megmaradt intellektuálnak, amit az is mutat, hogy könyvet is megjelentetett (például „*Áron vett szabadság*”. Szombathely: Genius Savariensis, 2008), amelyben alkalmi előadásait, elemzéseit adta közre. Ezekből az írásokból (melyek jó tollú és érzékeny írói kvalitásokat csillantanak fel, és például kiállítások megnyitói, rövid úti élményeket stb. tartalmaznak) egy olyan ember képe bontakozik ki, aki kiábrándot vállalt a politikát, de mindig meg-

maradt érzékeny világfigyelőnek. Aki eltöpreng azon, hogy az osztrákokat nyárspolgároknak tartják, de a *gemütlichkeit* mégis vonzó; vagy Münchenben a sörfesztiválon afölött elmélkedik, hogy mi is a német állhatatosság titka; vagy Hamburgban észreveszi, hogy az észak-német parasztokról olyan vicceket mondanak, mint nálunk a székelyekről; és arra is felfigyel, hogy németek előítéletei velünk ellentétben befelé irányulnak, nem kifelé.

Ami az előttünk fekvő könyvet illeti, nagyszabású vállalkozás. A könyv három nagy részre oszlik: elméleti fejezetek, történeti fejezetek és ezen belül a 6. alfejezetben van a tudományelméleti kitekintés (ennek akad egy-egy előzménye, egy vázlatos előadás, lásd „*áron vett szabadság*”, 125–134.). Itt az a probléma vetődik fel, hogy miért nem előzik meg a történeti fejezetek az elméleteket, ahogy az a szociológia könyvek általános szokása (mint például a szerző szerint is említett Andorka-könyv, de ugyanez érvényes Antony Giddens nagy bevezetésére a szociológiába). Ha pedig tudományelméleti részeket is beiktatott könyvébe, szerintünk ennek a résznek kellett